

Желимир Жилник: „Већ врайци причају да је домаћих фестивала толико, а о наградама да не говоримо, да је усљех „промашиши награду“

БЕЖИМ ОД ВЕЋ ВИЂЕНОГ

Уз име редитеља **Желимира Жилника** често се додаје епитет „контрoверзан“. Његовим филмовима, од којих су многи забрањивани из разноразних, углавном политичких, разлога, никада, међутим, није оспораван квалитет. Критика му је одувек наклонена, а гледаоце оставља затеченим јер не пружа илузију. Филмови Желимира Жилника представљају сам живот, понекад рентгенски огољен, често иритирајући бизаран.

Разговарали смо са њим (тешко, јер не воли интервјуе) вече уочи проглашења победника на Новосадској филмској Арени. „Куд плови овај брод“, његово најновије остварење, победник је Фестивала. Освојио је прву награду – Златну новосадску арену и награду жирија критике.

Водитељ Анелина Чакширан

Ваш филм је јако добро примљен. Публика је, судећи по аплаузу, веома задовољна. Све некако иде ка томе да вас награде неће мимоићи.

– Већ врайци причају да је домаћих фестивала толико, а о наградама да не говоримо, да је усљех „промашиши награду“. Коментисао је да буџет тих фестивала, као и труд домаћина, од општина преко спонзора, до Републике, далеко превазилази улагања у домаћи филм. С друге стране, у ситуацији разбијеног филмског тржишта када је репертоар потпуно окупиран страним филмом, домаћи фестивали су једини излог и пијаци, где публика и критика могу у миру да инвентаришу домаћи шпајз. Ове године неки одлични филмови су већ прошли биоскопе, Кустирица и Ристовски не трче за наградама, тако да наш филм, ка-

фикцијом, односно могућим причама које ће се из тог „стварног основа“ развити. Прича о старом Бузепеу једноставно мање провоцира и узнемирује него неки од наслова које сам раније радио, на пример „Тито по други пут међу Србима“ или стара серија „Вруће плате“. Обрнути пример је „Marble Ass“, прича о младом повратнику из рата и групи београдских трансвестита који се проституишу по улицама. Нормално је да та прича и такав миље провоцирају, узнемирују, да су мање питки.

„Marble Ass“ је подигао велику прашину.

– То је прича са маргине живота. Такви су ликови, такав сленг говоре и филм просто искључује просечну публику. Морам признати да је било велико изненађење за мене и сараднике, да је то чак релативно мирно гледано и у биоскопу и на

„Прича о старом Бузепеу једноставно мање провоцира и узнемирује него неки од наслова које сам раније радио“

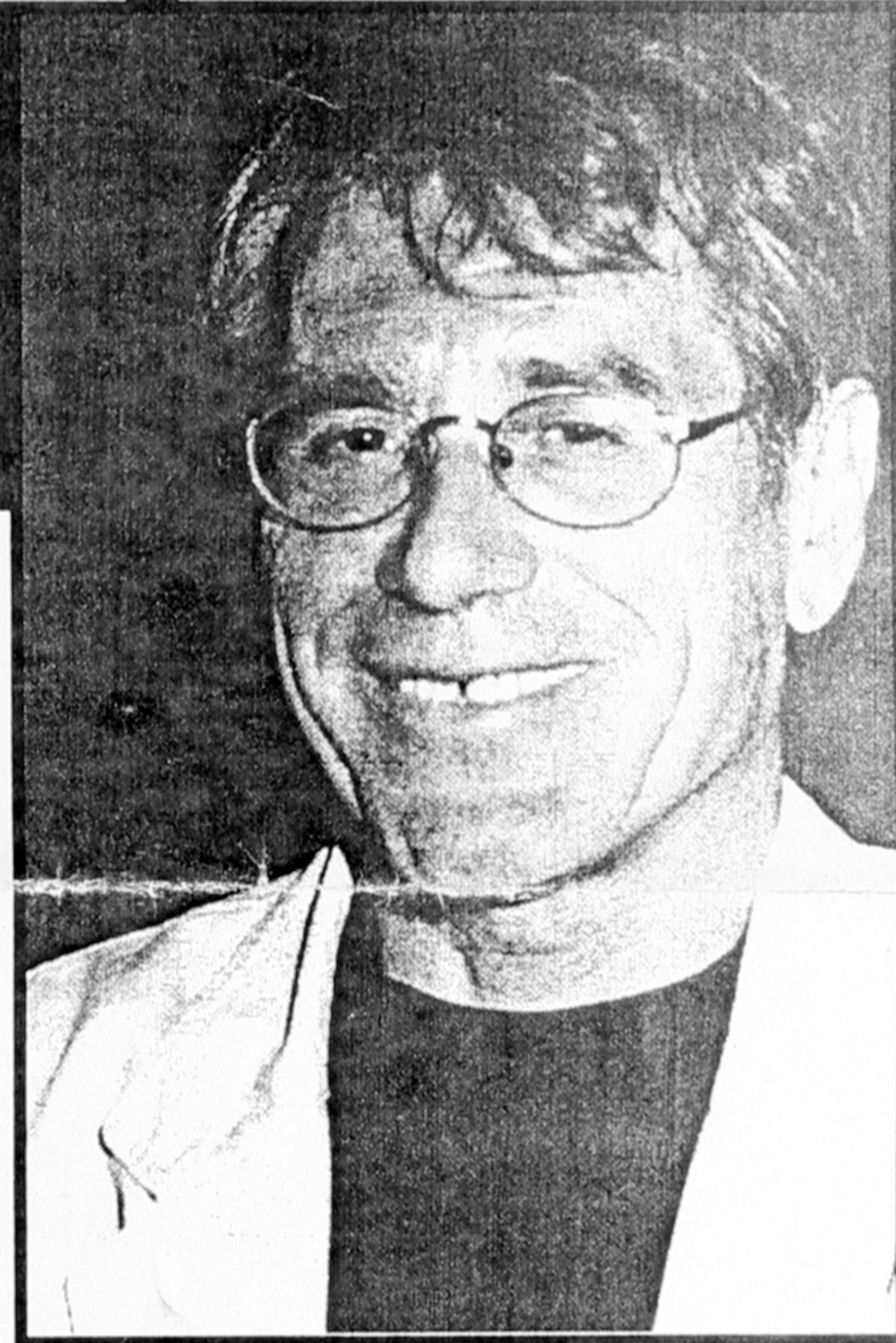
ром је био што је Marble Ass учествовао у званичној конкуренцији московског међународног фестивала. Нисам га ја послао, него га је селекциона комисија одабара, а Гир је био члан жирија. Мени је сасвим свеједно, тим пре што је имао велики успех у Америци. А у Москви је добио одличне критике. И запамћен је као занимљив искорак тог некад ушпогљеног фестивала, као и филмова са Истока, ка неистраженим сегментима људске природе.

Враћимо се филму „Куд плови овај брод“. Како сте дошли на идеју за причу о италијанском пензионеру који се, у подрази за женом свој живота, сјаживао са Јашиком Јулићем и мариналаца из бивших социјалистичких земаља?

– Показивао сам филмове у Италији, у Горици, у оквиру једне ретроспективе. Било је присутно много света, чак је сенатор те области организовао и вечеру. Навалили су на мене са питањима и коментарима, све уз познавање детаља наше ситуације, а нарочито Војводине. Питао сам се откуда толико интересовања. Објаснили су ми да су крајеви око Трста, као наши северни крајеви, насељени разним националностима. Имају вишејезичке школе и администрацију. Југословенски модел уређења тих питања био им је узор. Распадом наше државе тамо је кренуло са много више југонасталије него у било којем делу бивше Југославије. Шта се десило? Дошло је до реакције комплетног десничарског блока који је кренуо у шиканирање националних мањина.

И тако, југонасталичарски расположени, договорили сте се да урадите филм.

– Јесте. Дружећи се у Трсту са старим пријатељем Вуком Бабићем, предложио сам причу, опет нешто што сам видео као факат, за почетак: стари тршћански рибар, комуниста, доводи разне пријатеље

„Распадом наше државе тамо је кренуло са много више југонасталије него у било којем делу бивше Југославије. Шта се десило? Дошло је до реакције комплетног десничарског блока који је кренуло у шиканирање националних мањина“

ко сам већ рекао, тешко може да их промаши.

Понекад, ваши филмови не задовољавају укус шире гледаољства. „Куд плови овај брод“ је много пикантнији и комуникативнији од ваших претходних остварења о којима су се често моли чути коментари: „Шта опет хоће овај Жилник?“

– Филм је рађен на исти начин као и све што сам до сада радио: комбиновање фактографије са

телевизији. Тај филм је успео да разгрне завесу која је покривала читаву област „трећег пола“ у нашем друштву, познато је како су главни јунаци, трансвестити Мерлиан и Санела неколико година били праве медијске звезде са наступима на телевизији и у новинама.

На фестивалу у Москви, Ричард Гир је, кажу, после Јола сајла напустио пројекцију?

– Свако има право да реагује на филм како осећа. Проблем са Ги-

са Истока, на своју рибарску барку, коју је претворио у азил и покушава да их укачи у неки посао на Западу. А син, млађи десничар, му подмеће ноге. Направили смо планове како то да радимо и онда су кренули проблеми: те не може да се нађе главни глумца, седамдесетогодишњак који зна неколико језика, те координација продукције са Југославијом, Бугарском, Русијом... И то пропадне.

Одустали су?

– Јесу, али ја нисам. Вратио сам се у Нови Сад, окупио своју стару

екипу и рекао: „Ево, у Италији није могло да се направи, ајде да пробамо овде“. Нисмо имали ништа, баш ништа, кренули смо од нуле. Најпре је требало пронаћи главног јунака, а затим преформулисати причу која више неће бити јадранска него панонска. Кренем, дакле, да тражим Талијана. Обиђем околину Новог Сада и Београда и постави се да ту има на десетине чича, који су остали из Гарibaldiјеве бригаде, и после рата када су оно градили пекаре и индустријске комплексе. Направио сам пробно

„Први ниво наше приче је лажни тријумфализам човека са западноевропским пасошем. Ако прошетате мало по Истоку, од Москве до Будимпеште, видећете шта се крије иза тог квазитријумфализма“

„Рани радови“ су били забрањени када је Тито, петнаест минута после почетка пројекције љутићу устао, тражио да се прекине приказивање и упитао: „Шта хоћеју ти љубави?“ Ја до дана данашњеј нисам сазнао на кога је том приликом мислио: на глумце који су бауљали по оним скаламеријама или на редитеља“

снимање, ниједан није био бог зна шта, и кренем у Мађарску. Нађем чичу у некој кафани у Будимпешти.

Ошкуд Талијан у Мађарској?

– Ђузепе Пасторчић је зидар из Монфалконеа. Путује тако по Источној Европи и истражује где може добро да живи од италијанске пензије. Једно време је боравио у Хрватској, па је прешао у Мађарску. И код нас је купио неколико кућа у околини Суботице. Доведе у нову кућу жену, поживи с њом неколико месеци, па остави и њу и имање. Много воли жене, имали смо на снимању проблема, одједном само нестане, оде за неком женом.

Како је реаговао кад сте му понудили главну улогу?

– Запрепастио се. Прво је разумео да хоћу да правим слике, фотографије, па је одбио. Каже да је цео живот зидао куће, да је у биоскопу видео само један или два филма. А да су за њега глумци незамисливо далеко, не пада му на памет да се са њима упоређује. Ипак, оставио је малу наду, када је испричао да је у основној школи, коју је једино и завршио, волео да рецитује, пева и прича смешне приче. Дошао је у Нови Сад и на том пробном снимању показао феноменалну отвореност да учи и, разуме се, феноменалан таленат да интерпретира све ситуације које му се опишу. На снимању је био срећан као мало дете, каже да никад није радио ништа пријатније у животу. Снимање је упоредио са меденим месецом.

Његов парћнер у филму је

Ђорђе Киселички. Како сте до њега дошли?

– Ђоле је Новосађанин, ликовни педагог, одличан цртач стрипова. Италијански зна јер је као мали ишао у италијанске школе у Ровињу. Касније је био водич ловцима по војвођанским атарима. И он је феноменално талентован, па је могао да изнесе улогу Ђузепеовог „опонента“, губитника који на крају једини преживљава.

У филмовима често ангажујете напушченике, људе без икаквог глумачког искуства.

– Филм је једна врста рефлекса живота. И кад је најигранији, он има елементе документарног. Са непрофесионалним глумцима бежи се од клишеа, и у погледу глумачког израза, и у погледу дијалога. То је, заправо, трагање за новим, свежим лицима. Овде не мислим на комерцијални холивудски филм где су звезде обележје сваке продукције. Говорим о филмовима који се приказују у арт биоскопима.

Било да су професионалци или напушченици, глумци воле да раде са вама, иако често сценарио не виде док не сјану пред камере.

– Једно од мојих искустава, поготово са напушченицима, јесте да на томе не треба инсистирати. Кад неко ко нема искуства са камерама добије написану све што се у филму дешава и изговара, он се згрчи. Поред тога, ја пишем језиком којим и говорим, а њих стављам у ситуацију да то уче напамет. Ако, међутим, сценарио пред сваку сцену детаљно образложим, дајем им слободу да користе језичке изразе који

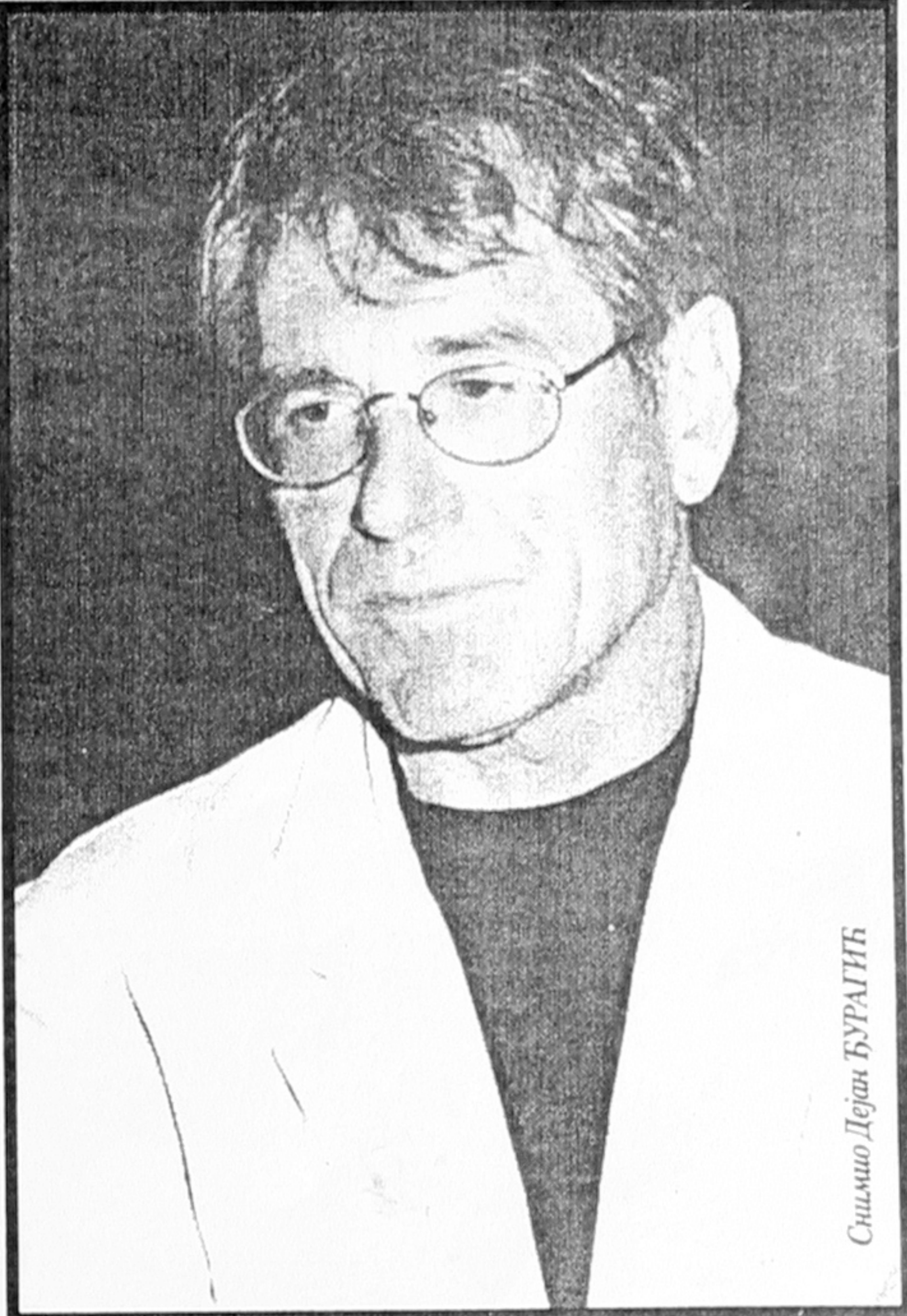
су им природни, немају тај утисак фрустрације и нелагодности да ће текст заборавити. Просто, позиваш их на креативност, они учествују у креирању нове реалности. И за глумце и за екипу то је бежање од већ виђеног.

Ђузепе Пасторчић је симбол односа западне светла према источним земљама.

– Први ниво наше приче је лажни тријумфализам човека са западноевропским пасошем. Ако прошетате мало по Истоку, од Москве до Будимпеште, видећете шта се крије иза тог квазитријумфализма. Он понекад делује трагично, нарочито кад је реч о странцима као Ђузепе, који у својој бахатости заборављају колико им је крај близу.

Стари Италијан, силом прилика, на крају је ипак приморан да уступи место млађем Ђорђу, мамку са Истока.

– То је, заправо, пројекција будућности овог земљотреса који нас сада тресе. Талијан у филму каже да растурање земље и грађански рат јесу ужас и пакао, али да се то не дешава први пут у свету. И Италијани су, говори Ђузепе, растурили Римску империју, стотинама година су ратовали град против града. Точак историје се окреће, сви се питамо хоће ли бити неког новог свитања на Балкану. У концепту мог новог филма „Европа 2049“ полазим од претпоставке да ће рат између сиромашног и богатог света трајати од 2025. до 2030. године. Биће разорени европски градови, а већина становника Европе биће

Снимио Дејан БУРАГИЋ

снимио филм који се на неки начин бавио њиховом судбином. Приказивање је започело у време кад су Улрике Мајнхоф и Андреас Бадер увелико били у затвору. Њихова група својевремено је отела једног десничарског посланика који је некако успео да се домогне слободе и од целог тог случаја направио огромну политичку кампању. Мој филм говори о томе како посткапиталистичка Немачка користи читаву хистерију око анархотероризма за промоцију тог свог грађанског слоја. Неколико дана после премијере „Раја“ отет је авион, а од власти

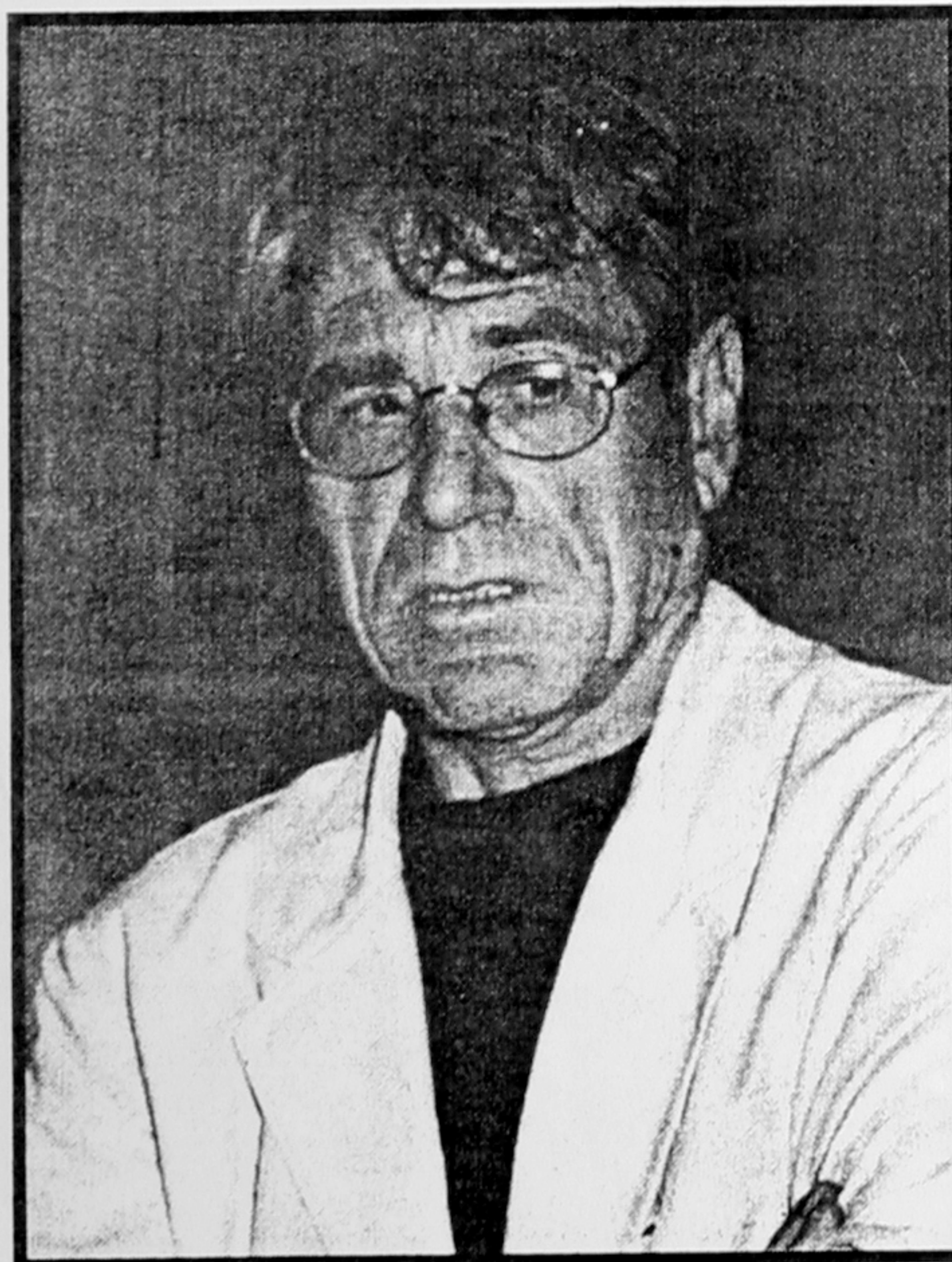
позоришту настала права паника. Немачка амбасада је затражила скидање „Опере“ са репертоара. Објашњење је било да то режира човек који подржава тероризам, а такође и да у представи има секвенци које идентификују данашњу са фашистичком Немачком. Истина је да смо користили неке Брехтове обраде фашистичких песама. „Опера“ је скинута са репертоара, а ја сам успео да позовем неке немачке филмске и ТВ критичаре који су направили скандал – као, пиши немачких идеолошких забрана протежу се чак до Новог Сада. После тога, хајка се стишала.

Ипак, ваша остварења су се прилично тешко пробијала до публике.

– „Рани радови“ су били забрањени када је Тито, петнаест минута после почетка пројекције љутићу устао, тражио да се прекине приказивање и упитао: „Шта хоћеју ти љубави?“ Ја до дана данашњеј нисам сазнао на кога је том приликом мислио: на глумце који су бауљали по оним скаламеријама или на редитеља. Тек, филм је, и поред ослобађајуће судске пресуде једног часног човека, судије Радовића, ипак остао дуго у бункеру. Сада имамо проблеме друге врсте – како намаћи новац за филмове. Снимамо без основних техничких помагала, довијамо се како знамо. Остаје да се ослонимо на енергију и експресивност глумаца.

Шта даље очекује ваш „Брод“?

– Прво премијера у Београду, затим ће се „Брод“ приказивати по градовима Војводине, после чега су на реду Црна Гора и Мађарска. Стигао је позив са Лондонског филмског фестивала који ће се одржати у октобру. Телевизија Црне Горе, један од наших копродуцера, предложила је да се уради пет епизода серије „Куд плови овај брод“.

„Филм је једна врста рефлекса живота. И кад је најигранији, он има елементе документарног. Са непрофесионалним глумцима бежи се од клишеа, и у погледу глумачког израза, и у погледу дијалога. То је, заправо, трагање за новим, свежим лицима“

Кинези, Индуси и остали источњаци. Тема филма је сусрет деце избеглица са клошарима – стогодишњацима који су некад били највећи европски политичари. Они разговарају о томе како је Европа неопрезно интервенисала у безначајном локалном сукобу, што је проузроковало глобалне поремећаје у распореду снага.

Давних саседмдесетих урадили сте филм који се посредно бавио предвиђањем неких догађаја. С тим у вези, прича се да сте били повезани са најчувенијом анархотерористичком групом „Бадер Мајнхоф“.

– Њих никада нисам упознао, али сам у Немачкој својевремено

је затражено да у замену ослободим Бадера и Мајнхофову. Довели су их до неког аеродрома у Африци, допустили им да уђу у авион, и онда башили бомбу. У тој фризи, власт је повукла мој филм из приказивања и отпужила ме за подршку терористима. Полиција ми је упала у стан и претресла га, па пошто ништа нису нашли протерали су ме из Немачке на две године због, наводно, неисправних папира.

То, колико знамо, нису све последице ваше „сарадне“ са терористима.

– Дошао сам у Нови Сад и са мојим другом Пећом Вранешевећем направио „Гастарбајтер опера“.